

Europsky mjeńšinowi dzenikarjo Słowasku republiku wopytali

MĚNJENJA

Styki nawjazali

Na přeprašenje madžarskeje mjeńšinoweje nowiny ÚJ SZÓ w Słowaskkej přebywaše sydom žurnalistow spočatk septembra w słowaskkej stolicy Bratislavje. Kóždy léto zetkawaja so přeważnje młodži žurnalističa europskich narodnych mjeńšin w druhim kraju, zo bychy so z položnjom wotpowědneje ludoweje skupiny zeznajomili a přečelske styki nawjazali. Je to projekt organizacije europskich mjeńšinowych nowin MIDAS. Wo swóych přenich začičach přebytka žurnalističa tule rozprawjeja.

Páp István, Madžar z Rumunskeje, nowina Nágyvárád: Sym mnohich zajimawych ludźi tu zetkał a nadžijam so, zo z toho nowe přečelstwa wurustu. Tute studijne jězby su mi jara wažne. Mam nadžiju, zo su to wšitycy druzy wobdžělnicy runja mi tak začuwali. Sam přišušam madžarskeje mjeńšinje w Rumunskeje. Tuž móžu starosće a problemy swóych sobunarodowcow tu w Słowaskkej z našimi w Rumunskeje derje přirunować. Jednu lěpsinu tu porno wjetšinje druhich přítomnych žurnalistow mam: Z rozmožnymi partnerami nałožuju swoju maćersčinu.

Sara Sternad, Słowjenka z Italskeje, nowina Primorski dnevnik: Byrnjež studijna jězba hišće zakónčena njebyła, mam ju hižo nětko za wuspěšnu. Skupina mjeńšinowych žurnalistow je po mojim měnjenju jara dobra zhradnosć. Mamy wutrobny přečelski poměr. Tež na powołanskej runinje mnohe zhradnosće nadeńdžechmy, kaž při wuměnje nazhonjenjow, k čemuž je tu dosć chwile. Hladajo na madžarsku mjeńšinu w Słowaskkej sym wjele zajimaweho zhońiła. Nimo toho znowa začuwach, zo je rěč mjeńšiny bohatstwo.

Denis Lindell, Šwedowka z Finskeje, nowina Österbottens Tidning: Najrjeńše dopomjenki změju na mnohich wobdžělnikow tuteje jězby a na wopyt madžarskeje nowiny ÚJ SZÓ. Sym wopravdže překwapjena wo Bratislavje, je to čiste město z přečelnymi ludźimi. Štož smy tule wo ludowej skupinje Madžarow wuknyli – wo položnju mjeńšiny w druhim kraju Europy hač w swojskim – je jara wažne. Myslu sej, zo smy w skupinje tójšto wot našich sobupučowacych wuknyli. Džakuju so za tónle krasny tyžden. Nadžijomnje so na druhim městnje zaso widožimy.

Katarzyna Kuckiewicz, Pólka z Litawskeje, nowina Kurier Wileński: Zetkach tu ludźi z mnohimi nazhonjenjemi. Woni rozprawjeja wo swójom kraju a wo žiwjenju swojeje mjeńšiny. Su to nazhonjenja, kotraž sej mjez sobu wuměnjamy. Wšako su wuměnenja mjeńšinow w kóždym kraju wšelakore, a to je bytostne. Tak njepohibujemy so jenož w swojskim wobkruhu. Mam to za jara wunošne a nimo toho za zajimawe, na tajkej studijnej jězby so wobdžělic. To je mój wosobinski začič. A hladajo na swoje žurnalistiske skutkowanje chcu rjec, zo je mje wopyt pola madžarskeje strony dotal najbóle zahorił.

Dézi Ildikó, Madžarka z Rumunskeje, nowina Szabadság: Sym jara rady sem přijěła. Běše derje, zeznać žurnalistow z druhich narodnych mjeńšin. Tak sym wjace wo tym zhońiła, kak su mjeńšiny w swojej domiznje žiwe, kotre problemy wone maja. Nimo mnohich informacijow, kotraž zhonich, nadeńdžech tójšto nowych přečelow.

Kenneth Myntti, Šweda z Finskeje, nowina Vasabladet: Sym hižo často wo problemach a starosćach našeje mjeńšiny rozprawjał. Tuž běše za mnje wulke zbožo, sej na studijnu jězbu do Słowaskkeje dojeć směć. Přiwšěm wužiwać tež šansu, rozstajeć so z položnjom druhich mjeńšin w Europje. Běch wulce překwapjeny, zo mējachmy tu rozmołwy z jara kompetentnymi partnerami a samo z předsydu parlamenta. Zwěsćich, zo maja přišušnicy mjeńšin tež w Słowaskkej problemy. Nimo toho dožiwich tu jara rjany tyžden a zeznach mnohich zajimawych ludźi.

Šefredaktor dženika madžarskeje mjeńšiny w Słowaskkej ÚJ SZÓ Norbet Molnár, Słowjenka Sara Sternad, Madžar Páp István, Šwedowka Dennis Lindell, Pólka Katarzyna Kuckiewicz, Šweda Kenneth Myntti, Madžarka Dézi Ildikó a Serbowka Milenka Rječecyna (wotprawa) před twarjenjom parlamenta z widom z měščanskeje hory na Bratislavu.

Foto: Katalyn Czajlik

Komárno a Komárom nad Dunajom pytatej za džělowymi mocami

Město w dwěmaj krajomaj

Eva Hortai, Béla Szabó, Péter Békési a Péter Kovács přijachu žurnalistow w měščanskim zarjadnistwje Komárna (němsce: Komorn) a informowachu jich wobšěrnje wo politiskej a hospodarskej situaciji města. Woni skutkuja w narodnych funkcijach měščanskeho zarjadnistwa.

Komárno leži na juhu tak mjenowaneho Nitrianskeho kraja při wuliwje rěki Waag do Dunaja. W tutym měsće, kotraž bu léta 1075 přeni króc naspomnjene, bydli tuchwilu nimale 37 000 ludźi. 65 procentow z nich je madžarskeho a 30 procentow słowakskeho pochada. Zbytnje pjeć procentow su přišušnicy druhich narodnych mjeńšin, mjez druhim Němcy kaž tež Sintoj a Romoj. Komárno je jedyn z centrow madžarskeje mjeńšiny w Słowaskkej.

Dojědžeš-li sej do města, či napadnje, zo su městne tafle dwurěčne, madžarsce a słowaksce, popisane. To pokazuje na to, zo je wjetšina wobydlerstwa madžarske. Tež druge wsy a městačka, hdžez přeważuje madžarskorěčna mjeńšina, maja dwurěčne tafle.

Wosebitosć města nad Dunajom je, zo wupřestrěwa so po dwěmaj krajomaj. Komárno mjenuje so město na słowakiskim, Komárom na madžarskim boku mjezy. Na słowakiskim boku stara so 25 zastupjerjow wo dobro města. Posedzenja měščanskeje rady a rěč na zarjadnistwach

je, z přihłosowanjom słowakiskich zastupjerjow, madžarske. Kulturny a informaciski centrum města skedzbnja w swóich poskitkach na wjacenarodnosć města. Mjez druhim njejsu informacije za turistow jenož madžarsce wuhotowane, ale přeco dwurěčne madžarsko-słowaksce. Najwažniše informacije na wosebitosće města su w němskej a jendželskej rěči.

Najmjeńši chodza do 14 měščanskich pěstowarnjow. Šěsć kubłanišćow je madžarskorěčnych, pjeć słowakskorěčnych a dvě pěstowarni stej na dwunarodnosć wusměrjenej. Maja tam šěsć zakładnych šulow, w kotrychž wuwučuja hač do 8. lětnika, w třoch z nich madžarsce a w dalšich třoch słowaksce.

Wosebitosć města pak je jeje njewšěd-na mała ličba bjezdžělnych. Jenož pjeć procentow z 19 500 džěłokmanych ludźi njedžěla. Němske črijowe předewzaće Rieker dawa 1 500 ludžom džělo a producent kontejnerow za lóžde 1 100. Něhdze dwanaće do 14 lóždi wob léto twarja při přistawje města. Zrěčenja běža přeco na pjeć lět. Meblowy dom ma 150 sobudželačerjow, čišćernja sto a dalje małe zawody dohromady sto. Mjezynarodne předewzaće Nokia je so w susodnej Madžarskeje hnydom za mjezu zasydliło. Wulki džěl 2 500 sobudželačerjow pochadza pak ze słowakskeho Komárna. Přez tamniši Most přečelstwa su spěšnje na druhim boku mjezy. Při wšěch pozi-

tiwnych informacijach maja tam tež starosće. Nimaja hižo dosć ludźi, kotřiž móhli w dalšich zawodach džělać, kotraž chcyli so tam zasydlic. Starosće maja předewšěm z mjeńšinu Romow a Sintow.

Lětny etat města wučinja 725 milionow eurow. 415 milionow eurow město same nahospodari. Něhdze 150 milionow eurow trjeba Komárno kóždolětnje za swojske wudawki. Tuchwilu džělaja na rjedžerni wodnych kanalow a woplóčkow. Jědnaće milionow eurow ma tale investicija plaćic. Dalši wulki projekt je rekonstruowanje lětotki stareje twjerdžiny na kromje města. Hakle po mile-niju bě město tótón objekt wróco kupiło. Lětdzesatki běchu w historiskim twarjenju ruske wojska byli. Tójšto twarskeje substancy je skónčowaneje. Mjeztym pak su někotre třechi hižo znowa zakryli. Nětko chce investor park ze starymi štomami porjeńšic. Tam ma potom wočerstwjenišćo nastać, w kotrymž budu tež mjezynarodni wuměłcy koncertować.

Hladajo na dwunarodnosć města maja w zhradnym džěle dosć dobre nazhonjenja. Wobě měščanskeje radže spomóžnje hromadže džělatej. Tuž wobě měsće tež nowy most a rekonstrukciju twjerdžiny zhradnje rjadujetej. Léta 2010 wočakuja w bliskim madžarskim měsće Pész, kotraž bu na europsku kulturnu stolicu wuzwolene tysacy hosći. Tež Komárno/Komárom so na tónle wjeršk přihotuje.

Komárno je swojeho hospodarskeho wuwica dla jara požadane město za investorow. Tuž woni tež rady do města samoho investuja. Widzenja hódne je wosrjedź města Europske naměsto. Na nim su ze wšitkich europskich krajow zjednocene domy, kotraž pokazuja na swojoraznu architekturu jednotliwych krajow. Mjez nimi je tež typiski dom z Čorneho lěsa w Němskej. Rumnosće w přizemju wužiwaju předewšěm wobchodnicy k předawanju swóich tworow.

Foto: M. Rječecyna

Madžarojo w Słowaskkej

Madžarojo słušeja do finougriskich narodow. Jich přichodni přiwuzni su Chantoj a Mansoj. Rěčneje namakaja so podobnosće z finšćinu. Tola tež turkowsćina a madžarsćina wužiwaťe zhradnje někotre samsne abo podobne wobroty.

Narod po cyłej zemi doma

Po wšěm swěće mamy něhdze 14 milionow Madžarow. 9,5 milionow z nich bydli w Madžarskeje. Dalše 2,4 miliony su žiwe jako wulke mjeńšiny wot léta 1918 w susodnych krajach Madžarskeje. Něhdze 1,5 milionow přišušnikow madžarskeho naroda bydli w dalšich krajach. Tak mjenowana skupina Székely – kotraž přišušta něhdze 670 000 ludźi – je žiwa w rumunskej Sedmihrodskéje a rěči wosebitny madžarski dialekt.

Ličba Madžarow w Słowaskkej

1930 bydleše w Słowaskkej 571 952 Madžarow, 1950 zličichu 354 532, 1961 bě jich 518 776. W léće 1970 ličba zaso přiběraše a 552 006 wuznachu so jako Madžarojo. 1991 přišušese 567 296 ludźi mjeńšinje Madžarow w Słowaskkej. Při ličenju léta 2001 bě jich nimale 520 528 ludźi.

Njerjany wobluk stawiznow

Wot léta 1945 do 1948 je so we wobłuku „wuměny ludnosće“ něhdze 80 000 Madžarow ze Słowaskkeje a něhdze 73 000 Słowakow z Madžarskeje do drugeho kraja přesydlili. Hewak bě přechodne pomjenjenje ličby léta 1950 sčěh statnje „spěchowaneho“ přestupjenja mnohich Madžarow ze słowakiskimi předchadnikami k słowaskkej narodnosći, kotraž so něhdze mjez lětomaj 1946 a 1949 wothrawaše.

Region wobsydlenja

Skupina něhdze 521 000 Madžarow w Słowaskkej je na juhu kraja žiwa – nawjace z nich na wulkej naplawjenej kupje (Schüttinsel), w sewjernym wot kupy so pozběhowacym regionje mjez Małym Dunajom a rěku Váh (Madžarojo mjenuja ju džěla Mátyusföld), w kónčinje mjez rěkomaj Váh a Ipel' a cyle na juhowuchodze Słowaskkeje wokoło Král'ovskeho Chlemca (50 000 Madžarow). Je to w a wokoło městačka Medzibroda (madž. Bodrogköz). Nimo toho wobsteji dalša rěčna kupa na wuchodze kraja w měsće Nitra. Nimo mjenowaných Madžarow po cyłej Słowaskkej dalšich 53 000 ludźi priznawa, zo su Madžarojo a zo je madžarsćina tež jich maćersćina.